

POLSKO-SZWEDZKIE STOSUNKI GOSPODARCZE

Pozycja każdego kraju — jak powszechnie wiadomo — zależy przede wszystkim od jego poziomu gospodarczego i kulturalnego. Osiągnięcie przez Szwecję w ciągu zaledwie kilkudziesięciu lat trwałego miejsca na liście wysoko rozwiniętych krajów świata nie miało w sobie nic z „cudu gospodarczego”, lecz było następstwem procesu całkowicie naturalnego. Rozwój gospodarczy Szwecji który rozpoczął się w drugiej połowie XIX wieku, doprowadził do ogromnych przeobrażeń sił wytwórczych, przy czym najbardziej radykalne zmiany dokonały się tam ok. 1870 r. Następnym ich było przekształcenie się kraju rolniczo-przemysłowego w kraj o zdecydowanej przewadze przemysłu nad rolnictwem. W 1870 r. na 100 mieszkańców 72,4 żyło z rolnictwa i zajęć pochodnych, 14,6 — z przemysłu i rzemiosła, 5,2 — z handlu i konsumpcji¹. W 1920 r., czyli po 50 latach, już tylko 44 Szwedów na 100 utrzymywało się z rolnictwa, natomiast 35 z przemysłu i rzemiosła, a 15 z handlu i komunikacji. W przededniu I wojny światowej przemysł zatrudniał ponad połowę zawodowo czynnej ludności Szwecji, a wartość produkcji przemysłowej przewyższała dwukrotnie wartość produkcji rolnej.

Właściwy okresom industrializacji szybki przyrost ludności nie spowodował w Szwecji tak nabrzmiałych problemów ekonomicznych i socjalnych, jak w innych krajach. Szwedzka produkcja wzrastała szybciej aniżeli przyrost ludności.

W Szwecji nie wystąpiło zjawisko bezrobocia, a przeciwnie — dawał się odczuć brak rąk roboczych. Zjawisko to wpłynęło na przyspieszenie postępu technicznego, szczególnie w przemyśle. Przyjęło się ogólnie uważać, że o ekonomiczno-społecznym awansie Szwecji zadecydował okres długotrwałego pokoju. Oczywiście, uniknięcie konfliktów zbrojnych, zwłaszcza dwu wojen światowych, odegrało dużą rolę w tym procesie (np. po I wojnie światowej, na skutek trudności importowych, powstało szereg nowych gałęzi przemysłu, m. in. chemicznego). Nie można jednak pomijać innych czynników, które sprawiły, że w ciągu jednego stulecia kraj ten z biednego przekształcił się w państwo uznawane często za swoisty model.

Na szybki rozwój społeczno-gospodarczy Szwecji wpłynęło przede wszystkim prawidłowe wykorzystanie warunków naturalnych. I tak, wielka obfitość lasów pozwoliła Szwedom stworzyć w drugiej połowie XIX w. potężny przemysł drzewny, który wkrótce znaczeniem swym przewyższył górnictwo i metalurgię. Rozwój przemysłu drzewnego charakteryzuje dynamika, którą można porównać do tempa wzrostu właściwego raczej stosunkom amerykańskim. W latach pięćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego stulecia, w okresie największej koniunktury, zapanowała prawdziwa „gorączka drewna”. Przemysł drzewny odegrał pierwszorzędą rolę w procesie akumulacji kapitału, a otrzymywane zeń zyski umożliwiły rozwijanie innych gałęzi gospodarki.

Obok prawidłowego wykorzystania warunków naturalnych, Szwecję charakte-

¹ A. Kersten, *Historia Szwecji*. Wrocław 1973, s. 322.

ryzuje wysoka wydajność pracy i sprawność organizacyjna. Szwecja ma najbardziej regularną krzywą rozwoju ekonomicznego wśród wszystkich krajów uprzemysłowionych. Jeśli pozycję państwa mierzyć wysokością dochodu narodowego na jednego mieszkańca, to Szwecja zajmuje pod tym względem drugie miejsce w świecie po Stanach Zjednoczonych.

TABELA 1

Wielkość dochodu narodowego netto na 1 mieszkańca Szwecji w porównaniu z innymi krajami w 1973 r. w dol. USA

Kraj	Wielkość
Szwecja	5 318
W. Brytania	2 671
Francja	4 168
RFN	4 920
Norwegia	4 119
Dania	4 782
Japonia	3 186
USA	5 554

Źródło: *Mały rocznik statystyki międzynarodowej*. GUS 1975 s. 204.

Charakterystyczne jest to, że dochód narodowy Szwecji ma bardzo wyraźne odbicie w osiągnięciach socjalnych. Jest to kraj bez slamsów, zaniedbań w infrastrukturze, oświacie i opiece społecznej.

W wyniku konsekwentnie realizowanej polityki planowego rozwoju, kontroli i wyrównywania dochodów, a także priorytetu zagadnień społecznych, Szwecja jest obecnie krajem o najwyższym poziomie szeroko pojętych świadczeń i usług socjalnych, a równocześnie krajem o najwyższych w Europie zarobkach pracowniczych. W dziedzinie społecznej, naczelny postulat partii socjaldemokratycznej — „równy start życiowy dla wszystkich” — zrealizowano w dużej mierze przez bezpłatne nauczanie na wszystkich poziomach, łącznie z wyższymi uczelniami, gdzie wprowadzony jest powszechny system stypendialny.

W Szwecji obowiązuje prawo każdego człowieka do pracy, konsekwentnie realizowane poprzez politykę tzw. pełnego zatrudnienia. Jeśli w którymś rejonie kraju występuje bezrobocie, podejmowane są natychmiast różnego rodzaju środki zaradcze (np. przenoszenie siły roboczej z innych okręgów, organizowanie robót publicznych). Bezrobocie jest w Szwecji problemem marginesowym. Do renty starczej ma prawo obywatel po ukończeniu 67 roku życia (mężczyźni) i 62 roku (kobiety). Wysokość renty korygowana jest według minimum kosztów utrzymania, niezależnie od emerytury wypłacanej w zakładzie pracy. Renta państwowa nie jest związana z pracą, traktować ją można jako powszechny zasiłek dla ludzi starszych, który wystarcza na utrzymanie i mieszkanie.

W ramach państwowego programu społecznego działa powszechna służba zdrowia, obejmująca wszystkich obywateli. W systemie różnego rodzaju świadczeń —

realizowanym przez państwo lub gminy — znajdują się świadczenia na rzecz poszczególnych obywateli, młodych matek, dzieci, zasiłki chorobowe i dla bezrobotnych.

Najaktywniejszym czynnikiem tworzenia podstaw rozwoju społeczno-gospodarczego jest w Szwecji przemysł, wytwarzający około 65% dochodu narodowego. Ta dziedzina gospodarki wykazuje wyraźną specjalizację w niektórych branżach; np. w Szwecji powstaje 10% światowej produkcji celulozy, około 6% rud żelaza, ponad 6% tarcicy, około 3% papieru.

TABELA 2

Produkcja wybranych wyrobów przemysłowych w Szwecji

Wyroby	Jedn. miary	1960	1971	Produkcja na 1 mieszkańca		
				Jedn. miary	1960	1971
Energia elektr.	mld Kwh	34,7	66,5	Kwh	4 641,0	8 200,0
Żelazo	mln t.	13,0	20,8	kg		
Stal surowa	mln t.	3,2	5,3	„	430,0	648,0
Aluminium	tys. t.	16,0	75,8	„		
Samochody osobowe	tys. szt.	109,0	259,0	szt.	14,5	31,9
ciężarowe	„	20,3	30,0	„	27,7	3,8
Statki wodowane	tys. brt.	711,0	1837,0	brt	95,0	227,0
Kwas siarkowy	tys. t.	410,0	703,0	kg	54,8	88,2
Celuloza	mln t.	3849,0	6700,0	kg	390,0	472,0

Źródło: Szwecja — Polska. Wybrane dane porównawcze. GUS, Warszawa 1972, ss. 35 - 36, tab. 26.

Szwecja wykorzystuje swoje bogate surowce — rudę żelaza i drewno — dlatego bardzo ważnym sektorem przemysłu kraju jest przemysł leśny i górnictwo. Tradycja górnictwo-hutnicze odegrały ogromną rolę w tworzeniu nowoczesnego przemysłu, opartego przede wszystkim na produkcji i przetwórstwie stali. Szwecja znajduje się w pierwszej piątce światowych producentów następujących wyrobów: 1) urządzenia łączności przewodowej, 2) tyrystory dużych mocy, 3) aparaty medyczne, 4) optyka specjalna, 5) maszyny do produkcji opakowań detalicznych, 6) urządzenia do produkcji płyt z odpadów drzewnych, 7) statki morskie².

Ta lista podlega zmianom, uzależnionym od koniunktury gospodarczej. Charakterystyczną cechą przemysłu szwedzkiego jest duża elastyczność w dostosowywaniu się do nowych zadań i potrzeb.

Rolnictwo szwedzkie może zaspokoić zapotrzebowanie wewnętrzne na żywność, mimo trudnych warunków klimatycznych i mało urodzajnych gleb. Do uprawy nadaje się zaledwie 9% powierzchni kraju. Z tych powodów państwo dofinansowuje rolnictwo bądź pośrednio — poprzez cło importowe, bądź bezpośrednio — ze środków budżetowych. Taka polityka subwencji łączy się z reglamentowaniem cen artykułów rolnych, hodowlanych w obrocie wewnętrznym; są one z reguły wyższe niż na rynku światowym.

W polityce rolnej przestrzega się zasady, że decydującym czynnikiem we wszelkich posunięciach jest opłacalność. Założenia rządu szwedzkiego są takie, aby lud-

²J. Tomaszewicz, Polska — Szwecja, PWE, Warszawa 1971, s. 81.

ność zatrudniona w rolnictwie miała zapewniony równy standard życiowy z ludnością pracującą w miastach. Państwo daje obecnie praktycznie nieograniczone kredyty na racjonalizację rolnictwa. Spada więc udział produkcji pracochłonnej (produkcja polowa, zwłaszcza roślin okopowych), wzrasta zaś produkcja ogrodnicza — w tym szklarniowa oraz hodowlana. Przechodzi się więc z artykułów pracochłonnych tańszych na droższe, takie, których wytwarzanie można zmechanizować. Przemiany strukturalne w rolnictwie szwedzkim powodują, iż Szwedom bardziej opłaca się importować niektóre artykuły rolne niż uprawiać ziemię.

Podobnie jak inne kraje przemysłowe, Szwecja charakteryzuje się dużymi obrotami handlu zagranicznego, z którego czerpie znaczne korzyści. Udział procentowy handlu zagranicznego w produkcie globalnym brutto Szwecji jest większy niż w USA, RFN, Wielkiej Brytanii i Francji³. Niewiele krajów świata odnosi tak wysokie korzyści z handlu jak Szwecja. W hierarchii ważności dla gospodarki na pierwsze miejsce wysuwają się zagadnienia importu. Import Szwecji charakteryzuje się stosunkowo niskim uczuleniem na zmiany cen poszczególnych towarów importowanych, a także wykazuje dość duży stopień rozproszenia. Rozproszenie importowe związane jest z logiką koncentracji eksportowej. Oczywiście jest to zjawisko zupełnie zrozumiałe w przypadku państw średniej wielkości, o szczupłych zasobach finansowych. Kraj taki stając do konkurencji światowej, stara się wykorzystać efekt skali produkcji. Zmuszony jest nastawić swój aparat wytwórczy na mniejszą, ale najbardziej z jego punktu widzenia opłacalną ilość asortymentów towarowych.

Na początku lat pięćdziesiątych 50% eksportu stanowiły surowce i produkty rolnicze. Później struktura towarowa wywozu ulegała zmianie (tab. 3). W latach 1960 - 1968 eksport żywności i surowców wzrósł o 27%, podczas gdy półfabrykatów o 110%, a wyrobów gotowych — przemysłowych około 130%⁴. Różnice te deprecjowały do relatywnych zmian w krajowym eksporcie.

TABELA 3

Struktura towarowa szwedzkiego handlu zagranicznego w 1971 r.

Grupa towarów	Eksport w %	Import w %
Produkty rolno-spożywcze	2,8	9,9
Produkty drewno-pochodne	22,6	2,0
w tym: tarcica	6,8	1,0
celuloza i papier	15,8	1,0
Rudy żelaza	3,3	—
Paliwa i energia	0,9	12,2
Produkty chemiczne	4,0	8,6
Metale i wyroby z metali	13,1	12,0
Maszyny i urządzenia	25,9	22,7
Środki transportu	16,3	8,1
Odzież i obuwie	2,7	9,5
Inne	8,2	14,3
Razem	100,0	100,0

Źródło: *Some Data about Sweden*. Skandinaviska Enskilda Banken, Södertälje 1972, s. 54.

³ *Trade Handbook for East Europe and Scandinavia*, 1971, s. 415.

⁴ Florie and Christia Norvegen, *Industrial Sweden*. Stockholm 1971, ss. 90 - 100.

W hierarchii ważności wywóz ma niejako wtórne zadanie zdobywania środków na pokrycie potrzeb wynikających z importu.

W geograficznej strukturze szwedzkiego handlu zagranicznego odzwierciedlają się zmiany zarówno gospodarcze, jak i polityczne, zachodzące w powojennym świecie. Ekonomiści tamtejsi uważają, że duży wyspecjalizowany potencjał szwedzkiego przemysłu może zyskać szansę konkurencji na możliwie najszerszym rynku krajów o wysokim poziomie cywilizacji technicznej. Rynkiem takim jest integrująca się Europa zachodnia. Szwecja, jako kraj neutralny, znajduje się w wyjątkowej sytuacji polityczno-prawnej, m. in. ze względu na określone zobowiązania prawno-międzynarodowe i wynikające z nich racje prawne oraz polityczne, od których państwo neutralne nie może odstąpić jednostronnie⁵. Z drugiej strony Szwecja ze względu na osiągnięty poziom sił wytwórczych oraz ze względu na charakter swojej gospodarki (duże uzależnienie od handlu zagranicznego) nie może pozostać obojętna wobec zachodzących procesów integracyjnych. Stąd też zrozumiałe stają się dążenia do znalezienia form działania na rynku zachodnioeuropejskim z przywilejami celno-organizacyjnymi, ale bez obciążeń politycznych. Neutralność Szwecji nie pozwala przystąpić jej do organizacji typu EWG, jakkolwiek Wspólnota była magnesem przyciągającym uwagę Szwedów. O pozostaniu Szwecji poza EWG zdecydowały względy polityczne. W wypadku przystąpienia do tego ugrupowania musiałaby ona zrezygnować ze swojej neutralności. Poza tym społeczeństwo szwedzkie obawia się, że w momencie zintegrowania się z EWG, utraciłoby poważne zdobycze socjalne⁶. W związku z tym ocenia się pozytywnie porozumienie Szwecji z EWG w sprawie utworzenia strefy wolnego handlu artykułami przemysłowymi, podpisane w sierpniu 1972 r. W wyniku tego porozumienia należy oczekiwać dalszego pogłębienia specjalizacji produkcji, a także intensyfikacji kooperacji z partnerami nowego rynku.

Szwecja z zadowoleniem z kolei przyjęła utworzenie *EFTA*, która w gruncie rzeczy powstała według jej projektu. *EFTA* umożliwiała zachowanie autonomicznej polityki handlowej w stosunku do krajów trzecich oraz utrzymanie neutralności szwedzkiej, a także wolności zawierania umów handlowych z krajami trzecimi oraz importu żywności w czasie wojny. Po wyczerpaniu możliwości oddziaływania *EFTA* na ekonomikę państw członkowskich, Szwecja powróciła do koncepcji utworzenia ugrupowania integracyjnego na obszarze Skandynawii. Od samego początku rozumiała ona integrację jako cel, a nie jako środek. Zdając sobie sprawę, iż poprzez utworzenie wspólnego północnoeuropejskiego rynku uzyska największe korzyści, Szwecja występowała i występuje jako zdecydowany rzecznik powołania skandynawskiej unii gospodarczej. Jednak w sytuacji, kiedy jedno z państw skandynawskich (Dania) przyłączyło się do EWG jest prawdopodobne, że pozostałe państwa tego regionu skorygują i wzbogacą dotychczasowe formy wzajemnej współpracy w celu utrwalenia dotychczasowych osiągnięć zgodnie z ukształtowaną już polityką. Rozpatrując te tendencje do integracji Szwecji, należy zwrócić uwagę na reperkusje, jakie mogą one wywołać we współpracy z Polską.

Zebrane powyżej ogólne wiadomości o Szwecji posłużą nam jako punkt wyjścia do przedstawienia współpracy ekonomicznej Polski ze Szwecją, a także do zarysowania ogólnych perspektyw jej rozwoju.

Pośród krajów skandynawskich Szwecja jest najpoważniejszym partnerem Polski. Bliższe kontakty między tymi państwami zostały nawiązane blisko 50 lat

⁵ Zob. szerzej J. Sutor, *Państwa neutralne a EWG*. „Sprawy Międzynarodowe” nr 24/1971, ss. 49 - 53.

⁶ Por. R. Ławniczak, *Kraje skandynawskie a EWG*. „Sprawy Międzynarodowe” nr 2/1965, ss. 91 - 106.

temu, w czasie wojny celnej z Niemcami. Był to okres, kiedy w związku ze spadkiem podaży węgla z kopalń angielskich, kopalnie polskie stały się głównymi dostawcami paliwa dla szwedzkich hut.

Polsko-szwedzkie stosunki handlowe otrzymały ramy umowne w okresie międzywojennym. W 1924 r. zawarto *Akt o handlu i żegludze*, który w swojej osnowie obowiązuje do dziś. W 1929 r. powstała Szwedzko-Polska Izba Handlowa. Od tego czasu, mimo perturbacji związanych z wielkim kryzysem i spadkiem bezwzględnych obrotów międzynarodowych, obserwuje się dosyć systematyczny wzrost udziału Szwecji w polskich obrotach handlowych⁷. Szwedzko-Polska Izba Handlowa jest aktualnie jedyną tego rodzaju organizacją w Szwecji w stosunkach z krajami socjalistycznymi.

Obecnie ramy współpracy gospodarczej ze Szwecją określają wieloletnie umowy handlowe, które są zawierane i odnawiane od lat pięćdziesiątych. Coroczną wymianę handlową regulują protokoły do aktualnie obowiązujących umów. Umowę z 1968 r., sięgającą do 1972 r., przedłużono do 1977. Nowa umowa handlowa na lata 1973 - 1977 została zawarta podczas wizyty premiera Piotra Jaroszewicza w Szwecji w październiku 1972 r.⁸ Reguluje ona w sposób kompleksowy całościowo zagadnień związanych z wymianą handlową i płatnościami. Odnosi się w części do problematyki kooperacji przemysłowej. Jest to bardzo istotne dla przyszłego kształtowania się wzajemnych stosunków opartych na zasadach Porozumienia Ogólnego o Cłach i Handlu (*GATT*).

Polska przystąpiła do *GATT* przez zawarcie odpowiedniego protokołu, na podstawie XXXIII Układu Ogólnego. Protokół ten, którego tekst został uchwalony przez umawiające się strony *GATT* w dniu 4 sierpnia 1967 r. wszedł w życie z dniem 18 października 1967 r.⁹ Należy tutaj wspomnieć, że Szwecja, która jest także członkiem *GATT*, nie przyznawała Polsce ulg związanych z członkostwem tej Organizacji. W umowie z 21 października 1972 r. rząd szwedzki oświadczył, że jego celem będzie wyeliminowanie do końca 1974 r. ograniczeń ilościowych, ponieważ są one sprzeczne z art. XIII *GATT*. Strony potwierdziły swoje zainteresowanie wszelkimi formami kooperacji handlowej.

Obok obiektywnych czynników ułatwiających wzajemne polsko-szwedzkie kontakty gospodarcze (bliskość geograficzna, poważna skala produkcji i obrotów zagranicznych obu krajów oraz potrzeba specjalizacji w międzynarodowym podziale pracy w warunkach znacznej komplementarności struktury produkcji) dla Polski — jak dla każdego partnera Szwecji — duże znaczenie posiada wysoki stopień koncentracji eksportowej Szwecji. Koncentracja ta wynika ze specjalizacji produkcji i handlu tego kraju na tle gospodarki światowej. Koncentracja eksportu — jak już tutaj wspomniano — jest sprzężona ze stosunkowo dużym rozproszeniem importu, uniemożliwia bowiem szerszą produkcję na potrzeby rynku wewnętrznego. A zatem efektem jej jest wyższy niż przeciętny popyt na import. Dla Polski oznacza to, że Szwecja i kraje jej podobne stanowią potencjalny, względnie szeroki rynek zbytu produktów polskiego przemysłu.

Już w latach przedwojennych Szwecja należała do dosyć znacznych partnerów Polski. W 1938 r. udział Szwecji w polskim imporcie sięgał 3,5%, a w eksporcie 6%. W szwedzkim handlu zagranicznym Polska uczestniczyła w 3,6% (import) i w

⁷ R. Krawczyk, *Szwecja jako partner gospodarki polskiej*. „Sprawy Międzynarodowe” nr 7 - 8/1971, ss. 79 - 80.

⁸ Por. T. Szurski, *Zasada największego uprzywilejowania w Układach Ogólnych w sprawie Taryf Celnych Handlu GATT*. Warszawa, PIHZ 1970.

⁹ „Rynki Zagraniczne” nr 40/1974.

1,9% (eksport). Najważniejszymi towarami w tym okresie po stronie wywozu z Polski do Szwecji były: węgiel kamienny, koks, drewno, cynk, pył cynkowy, nawozy, przędza. W imporcie przeważały: maszyny, rudy żelaza, a także różne rodzaje papieru.

Penetracja kapitału szwedzkiego była w Polsce znaczna. Do połowy lat trzydziestych wszystkie polskie fabryki zapalek należały do szwedzkiego koncernu STAB (kapitał Krengera). Elektryfikacja kolei polskich prowadzona była przez ASEA, a centrale i sieci telefoniczne w większości miast należały do koncernu L. M. Ericsson.

Po II wojnie światowej Szwecja była pierwszym krajem kapitalistycznym, z którym Polska nawiązała wymianę handlową. W okresie tym eksportowaliśmy do Szwecji głównie węgiel, który był wówczas jedyną polską twardą walutą. W imporcie od razu bardzo ważne miejsce zajęły maszyny i urządzenia przemysłowe, papier oraz stal. W latach pięćdziesiątych nastąpiło zmniejszenie wartości obrotów między Polską a Szwecją, co ilustruje tabela 4.

Te zakłócenia handlowe spowodowane były faktem, iż w latach pięćdziesiątych we wszystkich rozliczeniach Polski z krajami kapitalistycznymi obowiązywał *clearing* — węgiel jako jedyna realna waluta, którą musiano rozdzielać na różne rynki.

TABELA 4

Polsko-szwedzka wymiana handlowa w mln złotych dewizowych

Wyszczególnienie	1948	1950	1955	1960	1970	1971	1972	1973	1974	% w 1974
Eksport	266,5	145,2	82,8	73,3	207,5	208,3	243,6	347,3	521,9	1,9
Import	177,1	136,7	60,3	70,3	150,8	217,6	355,6	638,8	1108,7	3,1

Źródło: J. Tomaszewicz, *Polska-Szwecja. Gospodarka, stosunki ekonomiczne*. PWE, Warszawa 1974, s. 190; *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego*. GUS, Warszawa 1975, tab. 13, s. 22 i tab. 14, s. 25.

W okresie tym coraz większą rolę zaczęła odgrywać konkurencja cenowa, głównie amerykańska.

Szybki rozwój handlu Polski ze Szwecją rozpoczął się od 1959 r., kiedy we wzajemnych obrotach wprowadzono zasadę wolnych rozliczeń dewizowych, rezygnując z *clearingu*. W ciągu ostatnich 10 lat polsko-szwedzkie obroty handlowe wzrosły przeszło 3-krotnie, osiągając w 1972 r. wartość ok. 620 mld złotych dewizowych¹⁰.

Jeżeli chodzi o strukturę wymiany handlowej, to do 1970 r. eksport polski do Szwecji obejmował: zbiorniki na paliwo płynne, elementy konstrukcji hal, materiały budowlane, niektóre maszyny i narzędzia, wyroby walcowane, węgiel, siarkę, cukier, półfabrykaty chemiczne. Do najważniejszych artykułów importowanych ze Szwecji, obok maszyn i urządzeń, należały: ruda żelaza, wyroby cukiernicze, celuloza, papier.

W rozwoju ilościowym i jakościowym polsko-szwedzkich stosunków w ostatnim 10-leciu zauważamy — w sensie przedmiotowym — trzy kierunki działania:

— wzrastające dostawy z Polski do Szwecji artykułów rolno-spożywczych, chemikaliów i niektórych dóbr konsumpcyjnych,

¹⁰ J. Tomaszewicz, *Polska — Szwecja. Gospodarka, stosunki ekonomiczne*. PWE, Warszawa 1974, s. 191.

— wzrastające dostawy ze Szwecji do Polski rudy żelaza, wysokogatunkowych artykułów hutniczych,

— podjęcie kooperacji przemysłowej (zawarto określone porozumienie).

Te trzy kierunki działania znalazły odzwierciedlenie w strukturze wymiany już w 1972 r., w którym to roku Polska stała się czołowym rynkiem wschodnioeuropejskim eksportu szwedzkiego. W tymże roku zwiększył się o ponad 10% przywóz polskich towarów do Szwecji, osiągając kwotę 332 mln skr.¹¹. Wzrost obejmował przede wszystkim takie towary jak: mięso, wyroby z olejów mineralnych, żelazo, stal i inne metale, a także meble. Zmniejszył się natomiast import cukru, wyrobów chemicznych oraz stałych paliw. Wzrost polskiego eksportu do Szwecji jest oczywiście zjawiskiem pozytywnym, przy czym możliwości w tej dziedzinie są o wiele większe. Udział Polski w globalnym imporcie Szwecji jest nadal skromny. Z tych powodów należałoby uruchomić wszystkie przesłanki dla jego powiększenia, zwłaszcza że zostały stworzone bardzo dobre warunki do dalszej intensyfikacji stosunków handlowych.

Obrazy Polsko-Szwedzkiej Komisji Mieszanej — powołanej 5-letnią umową zawartą w Sztokholmie na lata 1973-1977 — toczące się w ostatniej dekadzie marca 1975 r., zakończyły się podpisaniem protokołu, który zapewnia polskiemu eksportowi dogodniejszy dostęp do rynku szwedzkiego¹². Od stycznia 1975 r. nastąpiła kolejna liberalizacja importu szwedzkiego, która zniosła obowiązek występowania o licencję importową w odniesieniu do szeregu przywożonych z Polski towarów.

Umocnienie i zwiększenie obrotów ze Szwecją Polska może uzyskać poprzez bardziej wnikliwe badanie i obserwowanie rynku tego kraju. Mamy duże szanse na zaspokojenie wielu potrzeb północnego sąsiada, jednakże po spełnieniu pewnych warunków, a mianowicie po przełamaniu bariery jakości i terminowości dostaw. Wysokie koszty robocizny w Szwecji wykluczają możliwość konkurencji ceną. Natomiast koncepcja konkurencji jakością została w warunkach szwedzkich sprawdzona z wynikiem jak najbardziej pozytywnym. Przed ceną ważniejszymi czynnikami zakupu są: funkcjonalność i rozwiązanie techniczne wyrobu, komfort, moda, trwałość i bezpieczeństwo. Konsumenty szwedzcy preferują wiele artykułów produkcji rodzimej właśnie ze względu na ich funkcjonalne rozwiązanie.

Prezes Szwedzko-Polskiej Izby Handlowej Alke Sundquist powiedział, że import z Polski niektórych asortymentów ma szanse wzrostu powyżej dotychczasowej normy, jeśli dostawy zostaną usprawnione i obejmą taką ilość towarów, jaką sobie życzą szwedzcy importerzy. Dotyczy to przede wszystkim towarów takiego rodzaju jak: ptactwo, dziczyzna, owoce, jarzyny, sól przemysłowa, złom żelaza, olej napędowy, chemikalia, wyroby ze szkła, meble, wyroby z drewna i niektóre towary konsumpcyjne.

Udoskonalenie i zastosowanie nowoczesnych opakowań, przy odpowiednim obchodzeniu się z towarem, gwarantuje również wzrost polskiego eksportu. Obok wyżej wymienionych towarów Szwedzi wykazują duże zainteresowanie importem paliw, zarówno płynnych, jak i stałych, zwłaszcza oleju opałowego oraz węgla, kauczuku syntetycznego, tarcicy dębowej i siarki. Warto przypomnieć, że 50% importu tego surowca pochodziło z Polski (60 tys. ton). Poza tym dziedzinami szczególnie preferowanymi w Szwecji są: szkło na cele domowe i dla budownictwa, technika medyczna, system oświaty, ochrona środowiska, produkcja i wykorzystanie energii, środków transportu i komunikacji. Duże perspektywy ma także eksport do Szwecji polskiej miedzi i cynku. W związku z integrującym się szwedzkim hutnictwem

¹¹ „Handel Zagraniczny” nr 11/1973.

¹² „Rynki Zagraniczne” nr 7/1975.

przed Szwedami staje problem pokrycia zapotrzebowania na węgiel koksujący. Tak więc w niewielkiej od Polski odległości znajduje się chłonny rynek i na ten surowiec.

Pewną stałą pozycją na rynku szwedzkim są polskie futra, a także galanteria skórzana. Szwecja jest poza tym jednym z bardziej chłonnych rynków zbytu w Europie na różnego rodzaju sprzęt sportowy i wypoczynkowy. Według oceny szwedzkiego czasopisma gospodarczego „Veckans Afföver”, w 1974 r. obroty tymi artykułami wyniosły ok. 2,5 mln skr. Jest to o 25% więcej niż w roku poprzednim. Długoplanowe prognozy przeprowadzone w Szwecji wykazały, że wydatki Szwedów (w cenach stałych) na sprzęt sportowo-wypoczynkowy zwiększy się do 1985 r. o ponad 200%, podczas gdy zapotrzebowanie na żywność o 23%¹³.

Bardzo duży wzrost zapotrzebowania wykazuje rynek szwedzki na rowery, tak że duże szanse eksportu stają przed zakładami „Romet” z Bydgoszczy, które cieszą się na rynkach zachodnich dobrą marką.

Pewną oznaką wzrostu obrotów w całym handlu zagranicznym między Szwecją a Polską było zawarcie w 1970 r. 5-letniego kontraktu (przedłużonego do 1985 r.) na dostawy wzbogaconych rud żelaza do Polski. Dostawy w ramach tego kontraktu rozwijają się pomyślnie. W czasie wizyty Edwarda Gierka w czerwcu 1975 r. w Szwecji stwierdzono, iż Polska po 1980 r. stanie się trzecim co do wielkości odbiorcą rudy kuruńskiej — po Belgii i RFN. Dostawy roczne dojdą do 4,5 mln ton. W związku z tym Polska uzyskuje dodatkowe możliwości eksportu węgla koksującego do rozbudowanej koksowni w Norbotten. Po kontraktach na rudę posypały się polskie zamówienia na sprzęt inwestycyjny. Rozwijają się także polskie zakupy licencji i *know-how*.

W kontaktach handlowych ze Szwecją duże znaczenie ma wytyczenie odpowiedniej polityki handlowej w dziedzinie wymiany produktów rolnych. Jak już wspominałam w niniejszym opracowaniu, w polityce rolnej Szwedzi przestrzegają zasady, że decydującym czynnikiem we wszelkich posunięciach jest opłacalność. W związku z tym można oczekiwać, iż rządowy program ograniczania produkcji rolnej (zwłaszcza roślinnej) będzie konsekwentnie realizowany. Polski eksport artykułami rolnospożywczymi może liczyć więc na coraz bardziej chłonny rynek szwedzki. Będzie tu chodzić już nie tylko o zbyt towarów rolniczych w formie surowej, ale przede wszystkim o eksport artykułów uszlachetnionych, możliwie najdalej przegotowanych do konsumpcji. Szanse eksportu do Szwecji (jeśli utrzyma się dotychczasowy trend w tym kraju) mają przetwory mleczne. Jest to dziedzina, która ma duże znaczenie i perspektywy rozwoju, zwłaszcza dla polskich rejonów nadmorskich. Coraz więcej sprzedawać będzie można także na rynku szwedzkim ryb i przetworów rybnych, jakkolwiek na tej płaszczyźnie istnieje duża konkurencja Danii i Norwegii.

Kryzys energetyczny otworzył przed Polską nowe perspektywy nie tylko w górnictwie węglowym, ale także w rozwoju turystyki. Droższa benzyna lotnicza zwiększa ceny biletów lotniczych, wobec czego coraz więcej Szwedów będzie musiało zadowolić się krótszymi wycieczkami, co z kolei czyni z Polski kraj atrakcyjniejszy. O rozwoju turystyki między Polską i Szwecją można mówić od 1967 r., tj. od momentu uruchomienia regularnej linii promowej między Świnoujściem a Ystad. Rozwój ruchu turystycznego między Polską a Szwecją jest nadal słaby. Zniesienie wiz pomiędzy tymi krajami w 1974 r. przyczyniło się wprawdzie do rozszerzenia ruchu turystycznego, niemniej liczba 45 tysięcy turystów szwedzkich w Polsce w 1974 r. to niewiele, zwłaszcza że do Finlandii jeździ co roku kilkaset tysięcy Szwedów. Tymczasem Finlandia nie jest ani krajobrazowo, ani klimatycznie

¹³ „Rynki Zagraniczne” nr 87 - 88/1974.

dla nich atrakcją, poza tym trasa ze Sztokholmu do Helsinek jest tylko nieco krótsza niż do Gdańska. Tajemnica ruchu na tej linii tkwi przede wszystkim w niższych cenach w Finlandii, a ponadto w promach, które stały się swego rodzaju modą turystyki skandynawskiej. Jeśli więc zwiększy się w polskich portach liczbę sklepów z obuwiem, konfekcją, wyrobami przemysłu artystycznego i ludowego, czyli praktycznie ze wszystkim, co obciążone jest szwedzkimi ograniczeniami importowymi, przy odpowiedniej reklamie, to liczba turystów z północy może żywiołowo wzrosnąć.

Rzeczą niezbędną jest posiadanie promów, które współcześnie stają się niejako pływającymi zakładami usług za dewizy. Sprawa jest bardzo pilna wobec silnej konkurencji w tej dziedzinie. Podjęto wstępny program nowych połączeń Szwecji z Polską. I tak przewiduje się uruchomienie nowych promów w 1977 i 1978 r. między Swinoujściem a Ystad oraz w 1979 r. między Gdańskiem a Sztokholmem.

Najpoważniejszą obecnie formą bazy dla turystów stają się motele. Dlatego, aby zatrzymać Szwedów, musimy rozbudować sieć usług turystycznych. Chodzi tu głównie o zagospodarowanie trasy tranzytowej Bałtyk — Tatry — Balaton — Adriatyk.

W dniu 3 kwietnia 1974 r. w Warszawie, w czasie pobytu ówczesnego premiera rządu i przewodniczącego Socjaldemokratycznej Partii Szwecji Olofa Palme, został podpisany 10-letni program współpracy gospodarczej, przemysłowej i naukowo-technicznej między Polską a Szwecją. Program ten określił na wiele lat podstawowe kierunki rozwoju stosunków gospodarczych między państwami. Ponadto sprzyja on w wyznaczaniu w sposób logiczny płaszczyzn i konkretnych celów polsko-szwedzkiej współpracy w sferze nauki i techniki.

Szwedzi zainteresowani są nową formą współpracy z Polską, a mianowicie kooperacją przemysłową. Kooperacja ta powinna być doniosłym elementem wzbogacenia struktury wymiany, a pośrednio elementem przyspieszenia wzrostu obrotów w pozycjach tradycyjnych. Prof. Andreas Adahl sugeruje, aby przy zawieraniu porozumień kooperacyjnych wchodziły w grę nie tylko duże firmy w obu krajach, ale także średnie i małe przedsiębiorstwa¹⁴. Chcąc osiągnąć ten cel, należy ulepszyć metody określania komplementarności ekonomicznej i technicznej. Ulepszenia takie mogą polegać na przeprowadzaniu analiz kosztów i warunków produkcji w różnych fazach procesu wytwórczego, a także dystrybucji. Bardzo duże znaczenie mają analizy w przemyśle, który szczególnie zainteresowany jest kooperacją.

Niewątpliwie kooperacja stworzy wiele problemów praktycznych, które wynikają z różnic językowych, stylu zarządzania, warunków socjalnych. Z tych przyczyn w początkowym stadium współdziałania wystąpić mogą trudności. Ważne jest więc, aby w momencie, gdy do współpracy przystępują państwa o różnych systemach społeczno-ekonomicznych, dobierać ludzi najzdolniejszych i najbardziej doświadczonych. Ponadto należy rozszerzyć wymianę specjalistów różnych branż, pracowników naukowo-badawczych, stypendystów. Przez tego rodzaju działanie stworzy się bazę naukowo-techniczną i kulturalną pomiędzy Polską a Szwecją. Możemy już podać kilka przykładów takiego współdziałania. Pierwszym z nich jest umowa „Polmot — Volvo”, na mocy której w Starachowicach (FSC) montowane będą „Volvo-F89” z części dostarczanych przez Szwedów¹⁵. Drugim przykładem jest udział Szwedów w budowie drugiego suchego doku stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni. Polska natomiast rozpoczęła eksport do Szwecji statków do przewozu samochodów oraz eksport nowoczesnych trawlerów przetwórczych.

¹⁴ „Rynki Zagraniczne” nr 65/1975.

¹⁵ „Die Wirtschaft” nr 27/1974.

Nową formą współpracy obu krajów jest działalność budowlana Szwedów w Polsce. W Warszawie, Gdyni, Kole, Zielonej Górze, Ciechanowie budują oni hotele, budynki administracyjne i przemysłowe. Porozumienie między PHZ „Elektrim” i firmą „Alfa-lara” przewiduje współpracę kooperacyjną w projektowaniu i produkcji urządzeń elektrycznych¹⁶. Współpraca ta ma objąć dostawy turbin, które będą instalowane w elektrowniach szwedzkich (w tym jądrowych); dostawcami będą zakłady podległe Zjednoczeniu „Zamech”.

Rozwój obrotów między Polską a Szwecją, jak stwierdza ambasador Szwecji w Polsce Claes I. Wollin¹⁷, wzrasta bardzo szybko w porównaniu z innymi partnerami Szwecji. W 1974 r. w handlu Szwecji z Polską obroty wzrosły o 64% w stosunku do 1973 r. i osiągnęły wartość 2 039 mln skr. Jeżeli chodzi o obroty polsko-szwedzkie to w 1974 r. wyniosły one ok. 1 609 mln złotych dewizowych, były więc 5-krotnie wyższe niż w 1970 r.

Szwecja przeznaczająca znaczne środki na prace rozwojowo-badawcze, które stanowią jedną z najpoważniejszych sił napędowych społeczno-gospodarczego rozwoju kraju. W wyniku tego ukształtował się tam tzw. techniczny czynnik postępu z takimi komponentami, jak oryginalne szwedzkie technologie, nowe metody produkcyjne, metody organizacji i zarządzania. Bardzo ważne jest więc dla Polski w dziedzinie intensyfikacji współpracy naukowo-technicznej powiązanie się z technicznym współczynnikiem postępu, zwłaszcza w branżach, w których Szwecja posiada przewagę na świecie.

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż Polska ma realne perspektywy rozszerzenia współpracy gospodarczej, naukowej, kulturalnej ze Szwecją. Szanse te wynikają z faktu, iż rynek Szwecji wyróżnia się swoją dostępnością spośród innych rozwiniętych krajów kapitalistycznych. Wiąże się to przede wszystkim z niskimi taryfami celnymi. Szwecja nie jest ponadto członkiem ugrupowania typu EWG, co nie ogranicza jej możliwości w prowadzeniu polityki handlowej w stosunku do krajów trzecich. Poza tym handel zagraniczny w ekonomice Szwecji odgrywa bardzo dużą rolę.

Z drugiej strony rynek ten jest bardzo wymagający. Przy eksporcie do Szwecji odgrywają bardzo ważną rolę trzy czynniki, a mianowicie: konkurencyjność, stałość dostaw, kooperacja. Należy więc przede wszystkim wytworzyć preferencję i przyzwyczajenia nabywców do kupowania towarów. Będzie to zależało przede wszystkim od jakości, nowoczesności, atrakcyjności oraz skuteczności oddziaływania na konsumenta, głównie poprzez reklamę.

To zadanie leży przed polskim handlem zagranicznym, który ma właściwe ramy instytucjonalne do rozwoju współpracy handlowej, gospodarczej i naukowej między Polską a Szwecją.

Sprzyjający klimat stosunków między tymi krajami potwierdziła oficjalna wizyta Edwarda Gierka w Szwecji w dniach od 2-5 czerwca 1975 r., która została zakończona podpisaniem *Wspólnej deklaracji o rozwoju przyjaznych stosunków między Polską a Szwecją*. Ponadto została podpisana wieloletnia umowa, która zwraca uwagę na dalszy rozwój kooperacji. Podpisano również umowę o zapobieganiu podwójnemu opodatkowaniu, co stwarza korzystne warunki dla działania firm jednego państwa na terenie drugiego.

Rządy obu krajów zobowiązały się ułatwić współpracę m. in. w projektowaniu

¹⁶ Przegląd najważniejszych wydarzeń w kraju i za granicą, nr 1106 z 16-24 06 1975.

¹⁷ „Rynki Zagraniczne” nr 65/1975.

i budowie zakładów przemysłowych, we wspólnej produkcji i sprzedaży wspólnych prac studyjnych i badawczych. Stworzono więc odpowiednie warunki, które pozwalają rozwijać powiązania gospodarcze, handlowe, naukowe, kulturalne między państwami o odmiennych systemach społeczno-ekonomicznych.

Urszula Preisner